

**“IQTISODIY TADQIQOTLARGA
ASOSLANGAN OLIY MA’LUMOTLI
IQTISODCHI KADRLARNI
TAYYORLASH: MUAMMOLAR VA
INNOVATSION YECHIMLAR”
MAVZUSIDAGI**

**XALQARO ILMIY-AMALIY
KONFERENSIYA
MATERIALLARI TO‘PLAMI**

I

mehmonxonalar marketing tadqiqotlaridan foydalangan holda, o'z bizneslarini yurgaza olyapti xolos. Qolgan mehmonxonalar asosan eski tizim ya'ni faqatgina turfirmalar bilan shartnoma qilgan holda, ko'pgina vaqtlarini mehmonlarni kutish bilan o'tkazishyapti. Chunki bu yo'nalish yangi mehmonxonalar uchun aniq bir natija berish juda qiyin hisoblanadi, negaki turfirmalar asosan o'zlarining doimiy hamkor mehmonxonalar bilan ishlashga harakat qilishadi. Shu sababli faqatgina tur firmalar bilan emas, balki har xil marketing tadqiqotlaridan foydalangan holda boshqa usullar bilan mehmonxonalar xonalarini sotishni rag'batlantirish kerak bo'ladi.

Navbatdagi muammolardan biri bo'lib butun dunyo bo'ylab pandemiyaning yoyilib ketishi ham sabab bo'ldi. Pandemiya sabab ko'pgina davlatlarda turistik oqim keskin tushib, mehmonxonalar ham birin ketin yopilib, ba'zilar esa vaqtincha ish faoliyatini to'xtatib qo'ydi. Ko'pgina tadbirkorlar asosan bizning viloyatimizda 2019- yilgi turistik oqimning yuqoriligini inobatga olgan holda mehmonxona biznesini rivojlantirish orqali iqtisodiy naf keltirish maqsadida juda ko'plab joylashtirish vositalarini qurishni boshlashdi. Ammo pandemiya ko'pgina tadbirkorlar uchun juda katta muammolar keltirdi. Va hozirgi qadar ba'zi mehmonxonalar ta'sir etib kelmoqda. Ammo davlatimiz tomonidan pandemiyadan keyin ko'plab mehmonxonalar uchun ko'pgina yegilliklar berildi ya'ni yangi mehmonxonalar uchun subsidiyalar berish, soliq tizimini yengillashtirish orqali tadbirkorlar uchun o'zlarining bizneslarini qayta tiklash uchun imkoniyatlar yaratildi.

Xulosa o'rniida shuni ta'kidlash kerakki, mehmonxona xo'jaligini rivojlantirish va raqobatbardosh bozorda o'z o'rnini saqlash uchun mehmonxona avvalo ko'rsatiladigan xizmatlar sifati, xodimlarning malakasi, narx siyosati va marketing tadqiqotlariga katta e'tibor berishi lozim. Chunki yuqorida to'xtab o'tilgan muammolarning ketma-ketligi bir-biri bilan chambarchas bog'liq bo'lib, ularga yechim topgan taqdirda, mehmonlar oqimining oshishini ta'minlash mumkin. Hozirgi paytda turizm bozorida mehmonxonalar o'z o'rnini toppish uchun texnologiyadan foydalangan holda xizmatlar sifatini oshirib kelmoqda, shu orqali ular raqobatbardoshlikni ham saqlashga muvaffaq bo'lishmoqda. Mehmonxona menejrlari marketing tadqiqotlaridan aniq maqsadda foydalanganligi bois, viloyatimizdagi ko'pgina joylashtirish vositalari o'zlari xoxlagan natijaga erishishmoqda desak xato bo'lmaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Iroda N. Mehmonxona xo'jaligini rivojlantirish usullari //Ta'lim va rivojlanish tahlili onlayn ilmiy jurnali. – 2022. – T. 2. – №. 10. – C. 250-253.
2. Nigina R. Mehmonxona korxonalarida sifatlil xizmat ko'rsatish jarayonini tashkil qilish //Tafakkur manzili. – 2023. – T. 1. – C. 104-108.
3. Davronov I. O. Opportunities to improve service quality in the hotel industry //Современная наука и образование: актуальные вопросы теории и практики. – 2023. – С. 62-65.

Mohinur Kurbanova

Buxoro davlat universiteti tayanch doktoranti

E-mail: mohinur.kurbanova@mail.ru

ZIYORATGOH - MA'NAVIY VA IQTISODIY TARAQQIYOT YODGORLIGI

Bugungi kunda O'zbekistonda jamiyat hayotining barcha jabhalarida keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Islohotlardan ko'zlangan asosiy maqsad mamlakat iqtisodiyotini yanada rivojlantirish, o'zbek xalqi farovonligini yuksaltirishdir. O'zbekistonning iqtisodiy taraqqiyoti va yuksalishida turizm muhim ahamiyatga ega bo'lib, keyingi yillarda mamlakatimizda turizmning boshqa sohalari qatori ziyorat turizmini rivojlantirishga ham katta e'tibor qaratilmoqda.

Ayni paytda milliy iqtisodiyotga yuqori daromad keltiradigan istiqbolli tarmoqlardan biri - bu turizmdir.¹ Mamlakatimizda 7 ming 300 dan ortiq madaniy meros obyektlari mavjud bo'lib, ularning aksariyati YuNESKO ro'yxatiga kiritilgan. O'zbekistonda 784 ta islom ziyoratgohi, 19 ta xristian ziyoratgohi va 8 ta buddizm madaniy merosi obyekti mavjud.²

XX asr boshlarida Buxoro hududida 232 ta masjid va xonaqoh mavjud edi. Bugungi kunda Buxoroda masjid va xonaqohlar - 65 ta (namozgox, jome' masjidi - 5 ta, xonaqoh - 20 ta, bozordagi masjidlar - 7 ta, mahalla masjidlari - 34 ta). Bundan tashqari, 29 ta madrasa binosida ham masjidlar mavjud. Madrasalar binosi 34 ta, shulardan ikkitasi XV asrda, beshtasi XVI asrda, XVII asrda, oltitasi

---

¹ <https://uza.uz/oz/posts/o-zbekiston-respublikasi-prezidenti-shavkat-mirziyoyevning-o-22-12-2017>

² <https://uzbektourism.uz/news/view?id=2177>

XVIII asrda, 11 tasi XIX asrda, 7 tasi XX asr boshlarida barpo etilgan. Me'moriy obidalar xronologik ko'lamini IX-X asrlar hamda XX asr boshlarini qamraydi.

Umuman olganda, Buxoro viloyatida 997 ta me'moriy va arxeologik yodgorlik mavjud bo'lib, ularning 660 tasi madaniy meros obyekti sanaladi. Shunday bo'lsada, tabarruk qadamjolar to'g'risidagi ma'lumot xalq orasida keng tarqalmagan.

O'zbekiston Jahon musulmon sayohatlari indeksi (Global Muslim Travel Index) ro'yxatida yil sayin ko'tarilib, 2021-yilda 16-o'rinni,¹ 2022-yilda 9-o'rinni² egalladi. 2018-2019-yillarda vizasiz rejim joriy etilishi bilan Indoneziyadan sayyohlar o'qimi 170 foizga, Malayziyadan 158 foizga, Turkiyadan 154 foizga, BAAdan musulmon turistlar o'qimi 153 foizga oshdi. Shu bilan birga, mamlakatimiz "Halal Travel Frontier 2020" hisobotida musulmon turizm bozorida islom merosini tiklash bo'yicha yangi tendensiyani boshlagan davlat sifatida e'tirof etildi.

O'zbekiston islom sivilizatsiyasi markazi, Xalqaro islom akademiyasi, Mir Arab oliy maktabi, Imom Buxoriy va Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazlari O'zbekistonning boy ilmiy-tarixiy merosini o'rganish va targ'ib etishga xizmat qilmoqda.

Iqtisod fanlari doktori, professor Baxtiyor Navro'z-zodaning ilmiy izlanishlarida O'zbekistonda diniy turizmning rivojlanishi chuqur o'rganildi. Jumladan, olim O'zbekistondagi ziyoratning asosiy maqsadlari, ziyorat turizmi,³ jumladan, marketing usullari, geografiyasi, ziyoratchilarning demografik, xulq-atvori, psixologik xususiyatlari, ziyoratchilar guruhi ehtiyojlari bo'yicha ilmiy izlanishlar olib bordi.⁴ Shuningdek, u ziyoratchilarning sayohatlari davomida mehmonxona, restoran, transport va gid xizmatlaridan foydalanish bo'yicha ilmiy ishlanmalar qilgan. Olim mamlakatimizda ziyoratchilar uchun infratuzilma qanchalik qulay bo'lsa, sayyohlar shunchalik ko'p tashrif buyurishini ta'kidladi. Xususan, uning fikricha, mamlakatimizdagi mehmonxonalarining aksariyati Yevropa uslubida qurilgan va ular ziyoratchilar uchun ixtisoslashtirilmagan. Mamlakatimizda mehmonxonalar ikki qismdan iborat bo'lishi kerak: tashqi hovli (erkaklar uchun) va ichki hovli (ayollar uchun).⁵ Bundan tashqari, mamlakatda juda ko'p restoran va kafelar mavjud, ammo mehmonlar halol ovqatlanishlari uchun juda kam restoranlar mavjud.

Olim O'zbekistonda ziyoratgohlar katalogini yaratish maqsadga muvofiqligini ham ta'kidladi.⁶ Ushbu katalogga muqaddas joylarning rang-barang fotosuratlarini kiritish, ular haqida aniq tushuntirishlar berish kerak. Kelayotgan ziyoratchilarga bunday kataloglarning taqdim etilishi ziyoratgohlarni xorijiy mamlakatlarda targ'ib qilish, turizmni rivojlantirishga ishonch hosil qiladi. Shu bilan birga, diniy turizmga ixtisoslashgan sayyohlik agentliklarini tashkil etish maqsadga muvofiq bo'lishi ta'kidlangan. Mamlakatimizdagi turistik firmalar asosan madaniy va shahar turizmiga ixtisoslashgan. Ular diniy ziyoratning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olmaydilar. Mamlakatimizda turizmga yo'naltirilgan marketing xizmatlarini yo'lga qo'ysak, tashrif buyuruvchilar soni sezilarli darajada oshadi, degan g'oyani ilgari surdi.

O'zbekistonda ziyorat turizmini rivojlantirish, uning jozibadorligini oshirish uchun O'zbekistondagi muqaddas qadamjolarining turistik xaritasini ishlab chiqish, ziyoratchilar uchun qulay shart-sharoitlar yaratish, targ'ibot-tashviqot ishlarini yaxshi olib borish, transport xizmatini yaxshilash, gid-tarjimonlar tayyorlash masalasiga e'tibor qaratish zarur.

Ziyoratgohlarga borish va ziyorat qilish uchun xalqaro andozadagi shart-sharoitlarni yaratish; oliy ta'lim dargohlari huzurida O'zbekiston hududida yashab ijod qilgan avliyo, alloma, olim va shayxlar hayotini o'rganishga yo'naltirilgan Ilmiy-tadqiqot institutlarini tashkil qilish; Buxoro viloyatida Ziyorat turizmni boshqarish tashkiloti (Pilgrimage tourism management organization) ga asos solish; Buxoro viloyatidagi ziyoratgohlarda jahon hamjamiyati olimlari ishtirokida o'tkaziladigan xalqaro darajadagi forum va konferensiyalarni uyushtirish; O'zbekiston Respublikasi hududidagi ziyoratgohlar bo'ylab ma'lum bir yo'nalishga ixtisoslashtirilgan maxsus turlarni yo'lga qo'yish, masalan, tibbiy ziyorat turizmi; Ziyoratchilarning shaxsiy yoki ijaraga olingan transport vositalarida sayohat qilishini inobatga olib,

¹ <https://www.crescentrating.com/reports/global-muslim-travel-index-2021.html>

² <https://www.crescentrating.com/reports/global-muslim-travel-index-2022.html>

³ Navruz-Zoda, B., & Navruz-Zoda, Z. (2016). The destination marketing development of religious tourism in Uzbekistan. *International Journal of Religious Tourism and Pilgrimage*, 4(7), 3.

⁴ Navruz-Zoda, B., & Ibragimov, N. (2015). Ways of Applying Destination Management Concepts to the Development of Internal Tourism in Uzbekistan. In *International Tourism and Hospitality in the Digital Age* (pp. 172-190). IGI Global.

⁵ Navruz-Zoda, B. N., Ibragimov, N., & Rakhmanov, A. (2019). Perspectives on the improvement of Uzbekistan as a destination for multi-confessional self-organised pilgrims. *International Journal of Religious Tourism and Pilgrimage*, 7(4), 11.

⁶ Navruz-Zoda, B. N., Ibragimov, N., & Rakhmanov, A. (2019). Perspectives on the improvement of Uzbekistan as a destination for multi-confessional self-organised pilgrims. *International Journal of Religious Tourism and Pilgrimage*, 7(4), 11.

to'xtash joylarini boshqarish rejalarini amalga oshirish, shuningdek, ziyoratgohlar yaqinida oromgohlar tashkil etish muhim ahamiyatga ega.

Yuqoridagi chora-tadbirlarning amalga oshirilishi mustaqil tashrif buyuruvchilar uchun mamlakatimizning jozibadorligini ta'minlaydi va shu orqali O'zbekistonda turizm va sayohatning raqobatbardoshligini ta'minlaydi.

Xalliyeva Nargiza Rozikovna
BuxMTI, "Menejment" kafedrası assistenti, PHD

BUXORO VILOYATIDA TURIZM SANOATINI RIVOJLANTIRISHNING VA AHOLI BANDLIGINI OSHIRISHNING ZAMONAVIY USULLARI

Turizm – bu turist tashrif buyurgan davlat uchun ham, turistlarning kelib chiqqan davlati holati uchun ham mehnat bozoriga ta'sir qilishi mumkin bo'lgan sohadir. Turizm sohasida ish bilan ta'minlashga qaratilayotgan e'tibor, turizm sohasi global va milliy raqobatning kuchayishi, bozor tebranishi va iste'molchilar talabining o'zgarishi hisobiga iste'mol bozoriga aylanganligini anglatadi. Bu nafaqat mahsulot va xizmatlar sifatiga, balki turizm sohasining asosiy boylıklaridan biri bo'lgan kadrlar sifatiga ham katta e'tibor berishni talab qiladi. Biroq, turizmning ish joylarini yaratish salohiyati uzoq vaqtdan beri tan olinganiga qaramay, turizm sohasida bandlik hozirgi kunga qadar turizmning eng kam o'rganilgan jihatlaridan biri bo'lib kelgan. Faqatgina bir nechta davlatlar turizm sohasida mehnat bozorining samarali siyosati va harakatlarini ishlab chiqish, amalga oshirish va monitoring qilish uchun juda zarur bo'lgan turistik sohalarda bandlikning ko'plab jihatlarini o'lchash va tahlil qilish uchun rivojlangan statistik modellar va dasturlarini to'liq ishlab chiqdilar. Biroq, turizmning mehnat bozoriga ta'sirini aniqlash uchun biz turizmni rivojlanishini belgilaydigan omillarni hisobga olishimiz kerak. Turizm orqali davlat yangi ish o'rinlarini yaratishi, shu bilan boshqa tarmoqlardan ortiqcha ishchi kuchini jalb qilishga yordam berishi va ishsizlikni kamaytirishga yordam berishi mumkin.

Bugungi kunda biror-bir sohasining rivojlanish tendensiyasini inobatga olgan holda kelajakdagi rivojlanishi uchun choralarni ishlab chiqish maqsadida bir qator tahlillarni amalga oshirish mumkin. Ushbu tahlillardan eng samaralilari SWOT hamda PEST tahlillari hisoblanadi. Ushbu tahlil uslublaridan foydalangan holda Buxoro viloyatining turizm salohiyatini hamda ushbu sohadagi bandlikni ta'minlash bo'yicha SWOT hamda PEST tahlillari amalga oshirildi(1- rasm).

O'zbekistonda keyingi yillarda turizm industriyasini rivojlantirish, shu jumladan, imkon qadar qulaylik yaratish, tarmoqning raqobatbardoshligini yanada oshirish, ko'rsatiladigan xizmatlar sifatini yaxshilash va jahon bozorida milliy turistik mahsulotni faol tanitib borish bo'yicha izchil chora-tadbirlar amalga oshirilmogda. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son Farmoni bilan tasdiqlangan 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasini "Inson qadrini ulug'lash va faol mahalla yili"da amalga oshirishga oid davlat dasturiga muvofiq Buxoro viloyatida turizmni jadal rivojlantirish bo'yicha alohida dasturni amalga oshirish belgilangan.

Buxoro viloyatida turizm sanoatini rivojlantirish hamda u orqali aholi bandligini oshirish bo'yicha olib borilgan SWOT tahlili orqali shunday xulosaga kelishimiz mumkinki, Buxoro viloyati o'zining bor imkoniyatlaridan foydalana olmaydi, agarda biz bu omillarni ikki guruhga bo'ladigan bo'lsak, ya'ni tashqi va ichki omillar sifatida, kuchli tomonlar hamda imkoniyatlar ichki omillar hamda zaif tomonlar va xavflar esa tashqi omillar sifatida ham o'rganilishi mumkin. Zaif tomonlarni o'rganish orqali ularni hal qilishga qaratilgan chora-tadbirlarni ishlab chiqish lozim. Zaif tomonlar sifatida keltirilgan ziyoratgohlar oldida mehmonxonalar yoki zamonaviy ovqatlanish maskanlarining mavjud emasligi muammosi ziyorat turizmiga bo'lgan talab oshib borayotgan vaziyatda zudlik bilan hal qilinishi lozim bo'lgan vazifa hisoblanadi. Bundan tashqari turistlarning e'tiborini jalb qiladigan manzillarni hamda ma'lumotlarini o'z ichiga olgan mobil ilova yoki platformani ishlab chiqish lozim. Bundan tashqari bir qarashda imkoniyatdek tuyuladigan ammo bir vaqtning o'zida xavf ham bo'lgan Xiva shahrida turizm infratuzilmasining rivojlanganligini ham inobatga olish lozim. Yana bir jihat hozirda hunarmandchilikni brend darajasiga olib imkoniyati mavjud bo'lgan sharoitda bundan unumli foydalanaish zarur. Ijtimoiy tarmoqlardan, har xil festivallarni, musobaqalarni o'tkazish orqali boshqa viloyatlar va davlatlarga bu haqidagi ma'lumotlarni yetkazish lozim.

Жасурбек Салаев. Минтакаларда саноат маҳсулоти ишлаб чиқаришида кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектлари самарадорлигини ошириш истиқболлари	419
Гафурова Фаина Семеновна. Роль человеческого капитала в повышении инновационной активности отраслей легкой промышленности	422
Мухаммадалиев И.И. Вопросы совершенствования инновационных и инвестиционных механизмов регионов	424
Муртазаев У.А., Рахматова О.К. Исследование вопросов развития сферы услуг в условиях цифровых изменений	425
To'xtayev Zayniddin Egamnazar o'g'li. Sifat menejmenti tizimini tatbiq etishning asosiy bosqichlari ..	426
Safarov Farrux Baxtiyor o'g'li. Agrar sohani raqamlashtirishda xorij tajribalaridan foydalanish	427
Kadirova Shaxnoza Ilhomovna. Sanoat korxonalarida iqtisodiy salohiyatni shakllantirishning tarkibiy modellari	429
Қаҳрамон Отажонов, Аутсорсинг хизматлари асосида давлат харидларини сифатли амалга оширишнинг айрим масалалари.....	430
Qutlijeva Mahliyo G'ulomovna. O'zbekistonda iqtisodiy - strategik taraqqiyot jarayonlar	433
Навруз-зода Лайли Бахтиёровна. Тадбиркорлик қобилиятини баҳолаш мақсадида унинг сифат хусусиятларини таснифлаш.....	434
Ауешова Багдат Глектесовна, Ешпанова Динара Дауренбековна, Турусбекова Умут Казезовна. Роль агломераций в развитии регионального сегмента инновационной системы	437
S.Q.Bultakova. Aholi bandligini ta'minlashda rekrutment xizmatlari bozorining roli	439
Rahmanova Dildora, Anvarova Gulsevar. Iqtisodiy taraqqiyotning umumiy muammolari	441
Sanjar Yakhshilikov. The impact of global trade wars on international political economy	442
Маллахонов Шухрат, Абдуллаев Алишер Махмудович. Направления эффективного использования земельных участков для выращивания сельскохозяйственной продукции в условиях цифровизации экономики	444
Rahmanova Dildora Abdinabiyeвна, Olimova Ozoda. Mamlakatimizdagi iqtisodiy muammolar va ularning yechimlari	445
Sultonova Nazokatxon Otabek qizi. Mamlakatni iqtisodiy rivojlantirishda singapur tajribasi.	446
Sharipov Azizkhujja, Relationship of the real exchange rate and gdp through ad and as model	447
Kuvonov Zarifjon Maxsiddin. Iqtisodiyot va ekologiya, atrof-muhitga xo'jalik yuritishning ta'siri	451
To'ychiyeва Nodira G'ulom qizi. O'zbekistonda islom moliyasining bugungi ahamiyati	452
Қаҳрамонов Хуршидҷон Шухрат угли. Роль жилищного строительства в развитии экономики ..	454
Матризаева Диларом Юсупбаевна, Мирджалилова Дилдора Шухратовна. Экономические аспекты концепции сервейинга при управлении объектами недвижимости	456
Bekzod Sherzodovich Sharipov, Nutfillo Salimovich Ibragimov. Inklyuziv turizm: joylashtirish vositalari va standartlar	458
Ф. Фатуллоев. Управление интеллектуальным капиталом и его влияние на финансовые показатели предприятия.....	459
Danabaev Bekjan Ma'rufovich. Turizm sohasida raqamlashtirish vositasida iqtisodiy samaraga erishish yo'llari.....	461
Muradullayeva Nafisa Dilmurad qizi. Xizmat ko'rsatish korxonalarini faoliyatini samarali boshqarish yo'nalishlari	463
Dilshod Gulomovich Yangiboyev . Economic efficiency of the use of drip irrigation technologies on rain fed lands	465
Qosimova Hilola Jamshedovna, Saidova Mahliyo Oqil qizi. Xorijiy mamlakatlarda sanoat korxonalarini ixtisoslashuv va kooperatsion aloqalarini rivojlantirish tajribalari.....	467
Sultanova Nigina. Chakana savdo korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish muammolari	471
Н. Саидахмедов. Янги ўзбекистонда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантиришда амалга оширилаётган ислохатлар	473
Феруза Азизтоева Алпомишевна. Развития туристических услуг в Узбекистане	476
Болтаева М.Ш. Реформирование системы образования в условиях цифровой экономики.....	478
Davronov Istamxo'ja Olimovich, Jo'rayev Abror Turopovich. Buxoro viloyatida mehmonxona xo'jaliklari rivojlanishining muammolari	480
Mohinur Kurbanova. Ziyoratgoh - ma'naviy va iqtisodiy taraqqiyot yodgorligi.....	482
Xalliyeva Nargiza Rozikivna. Buxoro viloyatida turizm sanoatini rivojlantirishning va aholi bandligini oshirishning zamonaviy usullari	484